

אמר רבא: לא שנו דאי מכרו בית הכנסת — אין מורדין את הדמים מקדושתן, אלא לוקחין בהן תיבה, ובית הכנסת נמי נשאר בקדושתו²⁵ [דומיא דספרים, דלוקח בהם ספר תורה, ולוקח הספרים נוהג בהן בקדושה] — אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר²⁶ — במעמד אנשי העיר, אלא שמכרוהו אנשי העיר לבד, או ז' טובי העיר לבדם²⁷.

אבל אם מכרו שבעה טובי העיר, במעמד אנשי העיר — פקעה קדושת בית הכנסת והמעות, ואפילו למישתא ביה בדמים כז-ב-1 שיכרא²⁸ — שפיר דמי²⁹. דבשעת המכירה,

תקנו חכמים, שעורות קדשים [היינו תודה ושלמים, שעורותיהן לבעלים] — יהו בעלי אושפזין נוטלין אותן בזרוע, כדי שיתנו לעולי רגלים מטות בסבר פנים יפות [כך כתב הריטב"א ביומא].

אמר אביי: שמע מינה מהכא, דאורח ארעא [דרך ארץ] למישבק [שיניח] אינש, גולפא [קנקן של חרס שנשתמש בו] ומשכא [עור של בהמה ששחט, ואכלה בבית בעל הבית] — באושפזיה שנתאכסן בו, כי היכי דאמרינן הכא דבעלי אושפזין נוטלין את עורות הקדשים. וכיון דבעלמא כך היא דרך ארץ, להכי אמרו רבנן שיטלו אותן בזרוע [ריטב"א ביומא].

25. כך פירשו רש"י והרשב"א. והריטב"א סובר, דז' טובי העיר מפקיעין את קדושתו.

26. כתב הרשב"א בתשובה [ח"א סי' תרי"ז]: "שבעה טובי העיר — אינם שבעה אנשים המובחרים בחכמה או בעושר וכבוד. אלא שבעה אנשים שהעמידום הצבור פרנסים על ענייני העיר, והרי הם כאפוטרופסין עליהם". [הובא במ"ב סי' קנ"ג סעיף כ"ט. עיי"ש].

עוד הביא הרשב"א, דהך דנקט שבעה דווקא, היינו כשהעמידום עליהם הציבור בסתם, לפקח על עסקי הציבור, ולפיכך, כשהם ז', יש להם רשות לכל דבר, כאילו עשו כן כל בני העיר, אעפ"י שלא העמידו אותם על דבר זה בפירוש. אבל בפחות מז', אין כחן יפה עד שיטלו רשות בפירוש מבני העיר. עיי"ש.

אבל בשו"ת הרמב"ם [סי' רע"א] כתב: "דע שאומרם ז"ל שבעה טובי, שבעה פה לאו דווקא. ואין הוא אלא היותר גדול שבריבוי המספר וכו'. וטובי העיר הם ת"ח, אנשי תורה ואנשי מעשים טובים, ללמד נאים דברים היוצאים מפי עושיהן".

27. וכיון שדינם לענין המכירה כבני העיר — נקט במתני' "בני העיר שמכרו". ריטב"א, עיי"ש. וכתב הביה"ל [לדעת הרשב"א], דהיינו דווקא כשנתמנו בעיר ז' טובי העיר, אבל בלא"ה, יכולים בני העיר למכור את בית הכנסת, ולהוציא דמיו לחולין.

28. הראב"ד [בשו"ת סי' ה'] גרס: "אפילו למשתי בהו שכרא", דהיינו — בדמים. ודווקא למשתי ביה שכרא, משום דאכילה ושתייה — צרכי רבים הם. וכן כתב הרא"ש, דכך היא גירסת רש"י [דלא כרש"י שלפנינו]. והביא הראב"ד, דיש גורסין: "אפילו למשתי ביה שכרא", והיינו, שיכולין להוציא את בית הכנסת מקדושתו. ודחה פירוש זה. אבל ברא"ש ובמאירי איתא, דגם הדמים וגם בית הכנסת — מותרים.

29. הקשה הירושלמי, ממ"נ, אי מיירי שקבלו עליהם בני העיר, את כל מה שיעשו הפרנסים בכיכ"נ זה, אפילו חד נמי דינו כבני העיר, ואי

— ועיוולי להתם למבני בהו בי כנישתא
חדתא.

יתיב, וקא מיבעיא ליה בהא דרב חסדא:

דאמר רב חסדא: לא ליפתור איניש בי
כנישתא — עד דבני בי כנישתא אחריתי.

והכי מיבעי ליה:

התם, טעמא דרב חסדא משום חשש
פשיעוּתא הוא, דחיישינן שיסתור את בית
הכנסת הישן, ויפשע ולא יבנה את החדש.
אבל בכי האי גוונא, שאין סתירתו של הישן
— אלא לצורך בנינו של החדש, שרוצה
ליטול משם לבנים וקורות, מאי³³?

קניה מבני העיר — מותר, ובלא"ה — אסור?!
ותירץ הריטב"א, דהיה רבינא סבור, דכיון
שהיה להם בית כנסת אחר, כבר נתייאשו
מביהכ"נ זה, והקנוהו לרבינא, וקנאו בחזקה,
והוה כאילו אמרו ליה: לך חזק וקני, או שקנה
מההפקר. ובזה גופא נסתפק, אי באמת הכי הוא.
ועיי' במג"א סי' קנ"ג ס"ק כ"ז.

32. הקשה הרשב"א, אמאי בעינן מעמד אנשי
העיר, הא לענין שיהא המכר קיים — בז' טובי
העיר סגי, ורק כדי שיוכלו לשנות הדמים בעינן
מעמד אנשי העיר?!

ותירץ, דעצה טובה קא משמע ליה רב אשי.
דדלמא ז' טובי העיר, כיון דצריכי לעלווי לדמים
אם ימכרוהו, לא ימכרוהו לו. דשמא אינן צריכין
עתה דבר שקדושתו מעולה, להכי אמר ליה
שימכרנו במעמד אנשי העיר. והרמב"ן הוסיף,
דחשש רב אשי שמא יבוא אחד מבני העיר
וימחה.

33. כתב הריטב"א, דאע"ג דלקמן [כ"ז ע"א]
גבי ס"ת, קמיבעיא לן מהו למכור ס"ת כדי

חלה קדושת בית הכנסת על המעות. ואחר
כך, נפקעת הקדושה מהדמים — כיון
דקלישא קדושתן³⁰.

רבינא הוה ליה ההוא תילא [חורבה] דבי
כנישתא.

אתא לקמיה דרב אשי. אמר ליה: מהו
למזרעה לאותו מקום³¹?

אמר ליה: זיל זבניה משבעה טובי העיר
במעמד אנשי העיר³² — וזרעה.

רמי בר אבא הוה קא בני בי כנישתא. הוה
ההיא בי כנישתא עתיקא. הוה בעי
למיסתריה לההוא בי כנישתא עתיקא,
ולאתווי ליבני וכשורי [לבנים וקורות] מינה

דלא קבילו עליהו, אפילו הן כמה — אין
ממכרן כלום?!

ותירץ דמירי שהעמידום בני העיר סתם
לפקח על עסקי צבור, ואמרינן דגם מכירת בית
הכנסת בכלל [כך ביאר הריטב"א את דברי
הירושלמי]. והראב"ד פירש, דהך דאמרינן
בירושלמי "בסתם", היינו שאין אנו יודעין אם
בני העיר מסכימין למכירה זו.

30. כך ביאר הבה"ל [סי' קנ"ג ד"ה רשאים]
בשם המ"ב בתשובה [סי' ל"ג]. וכתב שם
הביה"ל, דהיינו דווקא בכה"ג, שמכרו את
ביהכנ"ס. אבל אם סתרו את ביהכ"נ, או שנפל,
עדיין האבנים בקדושתיהו קיימי, ואפילו
הסכימו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר
להוציאם לחולין — לא מהני, אם לא שבנו בית
כנסת אחרת תחלה, ואח"כ סתרו את הישן, דאז
חלה הקדושה על בית הכנסת החדש, והישן יצא
לחולין. ועיי"ש שכתב דנחלקו בזה הר"ן
והרמב"ן.

31. תמה הרמב"ן, מאי קמיבעיא ליה? הא ע"י

אתא לקמיה דרב פפא — ואסר ליה למסתר.

אתא לקמיה דרב הונא — ואסר ליה נמי למסתר.³⁴

אמר רבא: האי בי כנישתא, חלופה וזבונה [להחליפו ולמכרו] — שרי, משום שחלה קדושתו על החילוף או על הדמים, והוא יצא מקדושתו להשתמש בו.³⁵

אבל אוגורה [להשכיר], ומשכונה [למשכנו] — אסור.

מאי טעמא?

משום דבי כנישתא אכתי בקדושתה קאי.³⁶

ליבני [לבנים] דבי כנישתא, נמי — חלופינהו וזבונינהו שרי, אוזופינהו [להלוותם] — אסור מהאי טעמא דלעיל.

והני מילי — בליבני עתיקתא, שכבר נבנו בכותל בית הכנסת, ונפל הכותל. אבל בליבני חדתא, שנעשו לצורך בית הכנסת — לית לן בה.

ואפילו למאן דאמר גבי אורג בגד למת, דאסור בהנאה אפילו אם רק הזמינו למת, משום דהזמנה מילתא היא, מודה הכא דשרי להשתמש בהם.

דהני מילי דאסור בהזמנה בעלמא — כגון האורג בגד למת, שהרי על ידי האריגה — מיד הוא ראוי לפרשו על המת.

אבל הכא, בליבני, כעושה טווי לאריג דמי, שחסר עדיין אריגה. ובליבני נמי — חסרה עדיין נתינתן בכותל, וליכא למאן דאמר דבכהאי גוונא חלה עליהן קדושה בהזמנה בעלמא.³⁷

אמת שהאריך.

35. כתב הריטב"א, דהיינו אף אם לא העלה את הדמים בקדושה. והיינו דווקא לבתר דלא מצטרכי ליה.

36. הקשו הראשונים, מאי שנא ממכירה על תנאי, דשרי רבי מאיר לקמן [כ"ז ע"ב], ואפילו רבנן דאסרי התם, היינו משום צד רבית, ולא משום קדושה [עיי' בתוס' ומהרש"א]!

ותירץ הריטב"א, דהתם מכירה גמורה היא לשעתה, ולגמרי נסתלקו ממנה בני העיר, ואין דעתם בו לאותו זמן. משא"כ הכא, דכתי נכסי בעלים ראשונים היא, ולא נסתלקו מגופה לגמרי, ועדיין דעתם על זה. עיי"ש וברשב"א.

37. וכתב הריטב"א [וכך סוברים עוד ראשונים], דהאי דהזמנה לאו מלתא — היינו במשמשים.

לקנות בו חדש, אפילו היכא דליכא פשיעותא, לא דמי. דהכא עוקרו ממקום זה — ומניחו במקום אחר. משא"כ התם, שמוכרו לגמרי. וכתב דבאמת לפ"ז, למכור ביהכ"נ כדי ליקח אחר — אסור.

אבל לאחר שקנו או בנו בית כנסת אחר — מותר לסתרו או למכרו, דפקעה קדושתו, דה"ל תשמישי קדושה לאחר זמנם. משא"כ בס"ת, דקדוש קדושת הגוף, אפילו לאחר שקנו אחר, ואין צריכין לזה, אין רשאיין למכרו לכתחילה. עיי"ש.

34. והטעם דאסר ליה, כתב השפת אמת בשם האור זרוע, משום דליכא דוכתא לצלויי בינתיים [כטעם השני בגמ' בב"ב ג' ע"ב]. ולפ"ז, אם יש בית כנסת אחר — שרי. וכ"כ הט"ז [או"ח סי' קנ"ב סק"א]. אבל המג"א שם כתב, דאפילו כה"ג אסור, שמא יארע אונס. ועיי"ש בשפת

תשמישי קדושה — נננזין³⁹.

ואלו הן תשמישי מצוה: סוכה, לולב, שופר, ציצית⁴⁰. והיינו טעמא דהם תשמישי מצוה, משום ששייבת הסוכה ושמיעת קול השופר וכו' — הם הם גופי המצוה.

ואלו הן תשמישי קדושה: דלוסקמי [אמתחת או שק] של ספרים תפילין ומזוזות, ותיק של ספר תורה, ונרתיק [תיק ונרתיק היינו הך, אלא שתיק הוא של דבר ארוך, ונרתיק — של דבר קצר] של תפילין, ורצועותיהן של התפילין.

ואם נתנו בני העיר את בית הכנסת במתנה, כדי לעשות בו דברי חול — פליגי בה רב אחא ורבינא. חד — אסר, וחד — שרי.

במאי פליגי?

מאן דאסר סבר: וכי בהאי, במתנה בעלמא, תפקע קדושתה דבית הכנסת!?

וסברא דמאן דשרי: דהא ודאי אי לאו דהוה ליה לנותן מתנה הנאה מיניה דמקבל — לא הוה יחיב ליה מתנה, להכי הדר הוה ליה מתנה בזביני, ושרי³⁸.

תנו רבנן: תשמישי מצוה — נזרקין.

בלא אנשי העיר, ועיי"ש שהאריך בזה. [וע"ע בנוב"י תניינא סי' י"ט, ובאחיעזר ח"ג סי' ע"ב].

39. כתב המג"א [קנ"ג ס"ק י"ד], דאף דמותר להשתמש בדמיהן אם מכרום ז' טובי העיר, מ"מ קדושת הגוף שלהן — לא פקעה. ובשעה"צ שם הוכיח כן מהרבה ראשונים בסוגיין. אבל הסמ"ג שם הוכיח מהרמב"ם, דמהני זט"ה להפקיע קדושתן. ובביה"ל בריש סי' קנ"ד האריך בזה. עיי"ש.

40. בשאלות [וישלה שאילתא כ"ן] איתא, דהשמן הנותר מימי החנוכה, עושה לו מדורה — ומדליקו בפני עצמו, דכיון דהוקצה למצותו — אסור להסתפק ממנו. וכן פסק המחבר [סי' תרע"ז ס"ד].

אבל בכל בו ובשבלי הלקט [סי' קפ"ה] כתבו, דשמנים ופתילות הנשארים בנר חנוכה, הרי הן כתשמישי מצוה, שאפשר לזרקן או להדליקן לצרכו. ועיי' בר"ן בשבת [כ"א ע"ב, ד"ה אי נמי], שביאר שיטת החולקין, דשאני נ"ח משאר תשמישי מצוה, דהתם אינו מקצה אותם — אלא לימי החג, לפי שעשוין להשאר אחר

אבל בגוף הקדושה — הזמנה מלתא היא. והיינו, כגון בס"ת תפילין ומזוזות, במלאכה האחרונה שבה נעשה העור ראוי למצווה — חלה כבר הקדושה. ועיי' בשו"ת רעק"א סי' ב'. והקשה הטורי אבן, הא בית הכנסת הוי גוף הקדושה, ובהא — הזמנה מלתא היא [אמנם הבאנו לעיל, דהריטב"א ס"ל דבית הכנסת הוי תשמישי קדושה]!?

ותירץ השפת אמת, דכל זמן שלא נגמר הבנין — אכתי לא חשיב בית הכנסת, דהקדושה חלה עליו כשנעשה בית המיוחד לתפילה. אבל הרא"ש כתב, דאפילו שנגמר בניינו, כל זמן שלא התפללו בו — אינו נאסר.

38. יש מהראשונים שפירשו, דמיירי שנתנוהו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר. דבלא"ה, הא בעינן לעלווי בקדושה, ובמתנה הרי אין עליו קדושה!

והקשו, א"כ, מאי טעמא דמאן דאסר, הא אפילו למשתי ביה שכרא — שפיר דמי, ומאי גרע נתינת מתנה! ועיי' בריטב"א מה שתירץ בזה.

והריטב"א [ועוד ראשונים] פירש, דמיירי

אמר רבא: מריש הוה אמינא, דהאי כורסא [בימה של עץ] — תשמיש דתשמיש קדושה הוא — ושרי. שהרי פורס על הבימה מפה, ועליה נותן את ספר התורה.⁴¹

אבל, כיון דחזינא דמותבי לפעמים עלויה ספר תורה בלי מפה, אמינא: תשמיש קדושה הוא — ואסור.

ואמר רבא: מריש הוה אמינא, דהאי פריסא, דהיינו יריעה שפורסין על הארון מבפנים⁴² — תשמיש דתשמיש הוא, שהרי היא תשמיש של הארון, והארון — תשמיש של ספר תורה.⁴³

אבל, כיון דחזינא דפעמים דעייפי ליה [שכופלין אותה], ומנחי סיפרא עלויה — אמינא תשמיש קדושה הוא, שהרי הוא משמש את הספר עצמו, ואסור.⁴⁴

ואמר רבא: האי תיבותא דאירפט [ארון שנתקלקל], למיעבדה [לעשות ממנה] תיבה זוטרת, קטנה מן הראשונה — שרי.

אבל למעבדה כורסייא [בימה] — אסיר, שהרי מורידה מקדושתה. דבארון — הספר תורה מונח תמיד, ואילו הבימה — נותנין עליה הספר תורה רק לפעמים [מ"ב סי' קל"ד סקכ"ו]⁴⁵.

ואמר רבא: האי פריסא [יריעת הארון]

החג. משא"כ בנר ופתילה, שעשויין להתבער לגמרי, דמקצה אותם לגמרי. ועיי"ש שביאר החילוק בין נ"ח לנר שבת [שמותר להשתמש בשיירין]. וע"ע בתוס' שבת [מ"ד ע"א, ד"ה שבנר].

41. כך כתב רש"י, והכי איתא בפוסקים [עיי' בט"ז סי' קנ"ד סק"ו]. ותמה השפת אמת, הרי עיקר התיבה נעשית לצורך הס"ת, ובלא"ה א"א לקרות. וכי משום שמניחין עליה מפה — יתבטל ממנה שם תשמיש קדושה? ועיי"ש שכתב דגם מל' הגמ' לא משמע כדברי רש"י. וכתב דלולי דברי רש"י, היה נראה לפרש, דכורסיא אינו מיוחד להניח עליו ס"ת, רק לפעמים מניחין עליו. אבל אם מניחין עליו בקביעות — אין חילוק אם ע"י מפה או לא. וכתב דבספר ראשון לציון הביא דמל' הרמב"ם לא משמע כפרש"י.

42. כך פירש רש"י. ותוס' פירשו דהיינו היריעה שפורסין על הארון מבחוץ. עיי"ש.

43. כתב הקרבן נתנאל [אות א'], דזהו בזמנם, שהניחו הס"ת ארון בלא תיק. אבל בזמננו, דמלבישין הס"ת מעיל, חשיב הארון תשמיש דתשמיש. והגר"א [ביו"ד סי' רפ"ב] פליג עליה, ומדייק מהשו"ע דהארון נחשב תשמיש קדושה. והחת"ס בתשובה [ח"ו בליקוטים סי' י"ז] כתב, דפעמים שהמעיל קצר, והספר נוגע בארון, וכן לפעמים מפשיטין הס"ת, ומונח עליו בלא מטפחת כלל, ולהכי הוי הארון תשמיש קדושה.

44. איתא ברמ"א [סי' קנ"ד ס"ו], דפרוכת שאנו תולין לפני הארון, אין לו קדושת ארון, רק קדושת ביהכנ"ס. וכתב המשנ"ב [סקכ"ט], דה"ט משום דהאידינא לעולם אין נותנין עליו ס"ת בלא מטפחת. עוד הביא שם המ"ב מהפמ"ג, דדווקא בפרוכת, אף שהיא תשמיש דתשמיש — יש בה קדושת בית הכנסת. אבל בשאר תשמיש דתשמיש, כגון של תפילין וכדו', אין בהן קדושה כלל.

45. כתב הט"ז, דעדיף להוריד לקדושה פחותה — מלגנוז. והקשה התבואות שור, אם כן, הרי

אתו אמרו ליה לרבא.

אמר להו דלו תיבותא [הגביהו את הארון],
ואותבוה בההוא פיתחא, דהא תיבותא הוה
ליה כלי עין העשוי לנחת, דהיינו, שעשוי
להיות מונח במקום אחד, ולא להטלטל
ממקום למקום, ודינא הוא דכלי עין העשוי
לנחת — אינו מקבל טומאה, וחוצץ נמי בפני
הטומאה. דכל דבר שאינו מקבל טומאה —
חוצץ בפני הטומאה.

אמרו ליה רבנן לרבא: והא זמנין דמטלטלי
ליה לתיבותא כי [כאשר] מנח ספר תורה
עלויה, והוה ליה מיטלטלא מלא וריקם,
ובכהאי גוונא מקבל טומאה⁴⁷?!?

אמר להו: אי הכי — לא אפשר.

אמר מר זוטרא: מטפחות ספרים, ואפילו של
ספר תורה, שבלו — עושין אותן תכריכין

דבלה, למיעבדיה פריסא לספרי — שרי. אבל
למעבדה פריסא לחומשין — אסור.

ואמר רבא: הני זבילי [דלוסקמי] דחומשי,
וקמטרי [ארגזים] דספרי — תשמיש קדושה
נינהו, ונגנזין.

ותמהינן: פשיטא!?

ומבארנין: מהו דתימא הני לאו לכבוד
עבידן, אלא לנטורי [לשמירה] בעלמא
עבידי, ולהכי אין בהם קדושה — קא משמע
לן דלכבוד עבידי⁴⁶.

ההוא בי כנישתא דיהודאי רומאי [שבאו
יהודים מרומי למחוזא, ועשו להם בית
כנסת], דהוה פתיח לההוא אידרונא [חדר],
דהוה מחית [שהיה מונח] ביה מת שעדיין
לא נקבר, והוה בעו כהני למיעל לצלווי התם
בההוא בי כנישתא, ולא יכלו מפני טומאת
המת, שנכנסת לבית הכנסת דרך הפתח.

עדיף לעשות התיבה כורסא — מאשר לגנוה!
עוד הקשה מהאי דמצינו [במס' יומא ט"ז ע"א]
שגנזו בית חשמונאי את אבני המזבח ששקצו
היונים — בצד המזבח. ואמאי לא נשתמשו בהן
לקדושה פחותה?! ומהר"י בסאן כתב דאדרבה,
משם ראייה להט"ז. דאמאי גנזום בצד המזבח,
ולא אצל ת"ח — כדין גניזה!?

46. כתב הרמ"א [סי' קנ"ד סעיף ג'], דלפ"ז,
ארון הבנוי בחומה, שנעשה לשמירה, לא מקרי
תשמישי קדושה.

וכתב שם הביאור הלכה [ד"ה אבל ארון],
דדין זה נובע מדברי האור זרוע, שמפרש הסוגיא
כדאיתפרש בפנים. אבל כתב כבר האור זרוע,
דאפשר לפרש לסוגיין להיפך. דהיינו, דס"ד כיון
דלנטורי עבידן — כאינדרונא [דלהלן] דמיא,
קמ"ל דלא דמי לאנדרונא. ולפ"ז, אפילו אם

לנטורי עביד, יש לו דין שם דתשמיש קדושה.
וכתב שכן מצא במאירי וברבינו ירוחם, דס"ל
כפירוש השני של האו"ז. עיי"ש.

47. הקשה הריטב"א, במאי שקלו וטרו, הא
קי"ל [במס' כלים, פט"ו מ"א], דכלי שאינו
מקבל טומאה — הוא כלי שמחזיק מ' סאה
בלח, שהם כוריים ביבש, דאז אינו מיטלטל מלא
וריקם. ואם כן, ניחזי אי אית בתיבותא הך
שיעורא או לא!?

ותירץ, דתרי דיני נינהו. דכל כלי שיש בו זה
השיעור, שמן הסתם אינו מטלטל מלא וריקם,
שוב אינו מקבל טומאה. ועוד דין איכא, דכלי
העשוי לנחת, שאינו מטלטל לעולם מלא וריקם,
אעפ"י שאין בו זה השיעור — אינו מקבל
טומאה. והיינו דאמר להו רבא, דהאי תיבותא,
אע"ג דלית בה שיעורא, כיון שעשויה לנחת —

למנת מצוה, שצרכיו מוטלין על הציבור, וזו היא גניזתן⁴⁸.

ואמר רבא: ספר תורה שבלה — גונזין אותו אצל תלמיד חכם, ואפילו שונה הלכות, דהיינו שלא שימש תלמידי חכמים בתלמוד ובגמרא, אלא רק במשניות ובברייתות.

אמר רב אחא בר יעקב: וגונזין את ספר התורה בכלי חרס. שנאמר: "ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים". חזינן דהנייתן בכלי חרס — נשמר ימים רבים.

אמר רב פפי משמיה דרבא: מבי כנישתא, למעבד בי רבנן [בית מדרש] — שרי⁴⁹.

אבל מבי רבנן, למעבד בי כנישתא — אסיר.

ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא, דלמעבד מבי כנישתא בי רבנן — אסור, ואילו למעבד מבי רבנן בי כנישתא — שרי.

אמר רב אחא: כוותיה דרב פפי מסתברא, דהא רבי יהושע בן לוי נמי אמר הכי. דאמר

רבי יהושע בן לוי: בית הכנסת — מותר לעשותו בית המדרש⁵⁰.

ומסקינן: שמע מינה.

דרש בר קפרא: מאי האי דכתיב בנבזראדן: "וישרף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית גדול שרף באש"?

"בית ה'" — זה בית המקדש.

"בית המלך" — אלו פלטרין של מלך.

"ואת כל בתי ירושלם" — כמשמען.

ומאי: "ואת כל בית גדול שרף באש"?

פליגי בה רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי.

חד אמר: מקום שמגדלין בו תורה, דהיינו בית המדרש.

וחד אמר: מקום שמגדלין בו תפלה, דהיינו בית הכנסת.

50. ביאר ר' חיים מוולאזין בנפש החיים [שער ד' פכ"ו], דהיינו משום שעסק התורה — נוגע לעצם החיות וקיום העולמות, ואם ח"ו היינו כולנו מניחים את התורה מכל וכל — גם העולמות כולם היו מתבטלים כרגע מכל וכל ח"ו. משא"כ בכל המצוות, ואפילו במצוות התפילה, שגם אם היו ח"ו כל ישראל מניחין ועוזבים מלהתפלל, לא היו חוזרים העולמות עבור זה לתוהו ובוהו.

ולא עוד, אלא שגם עיקר ענין התפילה תלויה רק בעסק התורה, ובלתה אין נשמעת ח"ו. כדכתיב: "מסיר אזנו משמוע תורה — גם תפלתו תועבה". עיי"ש.

חוצצת. ואמרו ליה, דזמנין דמטלטלין לה. ואמר להו, דכיון שכן, ולית בה נמי שיעורא — אינה חוצצת. ועיי' ברמב"ם [פ"ג מהל' כלים הל"א], ובראב"ד שם.

48. במרומי שדה הביא, דהט"ו [בסי' קנ"ד] כתב, דהיינו דכיון שאי אפשר להשתמש בהם בקדושתן — רשאי להורידן מקדושתן. אבל הוא כתב, דהיינו משום דהוי גניזה ממש, ובאמת להורידן מקדושתן — אסור.

49. כתב הביאור הלכה, דה"ה דשרי למכרו — כדי לקנות בית מדרש המזומן לפניו, דליכא חשש דפשיעותא.